Mauritssymposium

“Werken aan een weerbare samenleving”

17 januari 2025

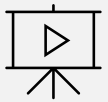

Clingendael
Netherlands Institute of International Relations

TNO

Rabobank

KVBK
KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

VNO NCW

NIPV
Nederlands Instituut Publieke Veiligheid

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Ministerie van Defensie

Vereniging Mars en Mercurius

The Hague Centre for Strategic Studies

Colofon

Werkgroep

Dick Scherjon	Instituut Clingendael
Alderbert Bronkhorst	TNO
Imelda van de Voorde	TNO
Femke Zieverink	KVBK
Hermen de Groot	Rabobank

Stuurgroep

Marcel-Paul Hasberg	TNO
Paul Gelton	NIPV
Lodewijk Kuiper	Min Defensie
Rudolf Keijzer	
Peter Rooijmans	Mars en Mercurius
Fleur Kokke	Min Justitie en
Robin Biersma	Veiligheid
Bjorn de Heer	VNO-NCW
	HCSS

Verslaglegging en samenvatting

Robin Neumann	Instituut Clingendael

Mauritssymposium
Inhoudsopgave

Introductie **3**

Main Takeaways sprekers
- Ruben Brekelmans (Ministerie van Defensie) 3
- Vincent Maagdenberg (Rabobank) 3
- Pieter-Jaap Aalbersberg (NCTV) 4
- Ingrid Thijssen (VNO-NCW) 5

Roundtable Weerbaarheid
- Maarten Schurink (Ministerie van Defensie) 5
- Vincent Maagdenberg (Rabobank) 6
- IJle Stelstra (NIPV) 6

Panel terugkoppeling werkgroepen
- Economische Weerbaarheid: Robin Biersma (VNO-NCW) 8
- Civiele Veiligheid en Defensie: Tjarda Krabbendam (TNO) 8
- Enablers: Nicole de Wolf (Operationeel Ondersteuningscommando Land) 8
- Vitale processen en ketenafhankelijkheden: Erwin Nijsse (EZ) 9
- Bewustwording: Eveline Dekkers (Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum) 10

Slotwoord: Jaap de Hoop Scheffer 11

Introductie

"Ultimately the foundation of resilience and security is formed by individuals"[1]

Turvallisuuskomitea (Finlands Veiligheidscomité)

Tijdens het Mauritssymposium op 17 januari 2025 kwamen diverse kennisinstituten, bedrijven, ministeries en overheidsinstellingen samen om vraagstukken rondom het thema te bespreken dat belangrijker dan ooit is: de weerbaarheid van onze samenleving.

"Het geopolitiek tijdsgewricht van vandaag de dag vraagt daarom van actoren een hoge mate van weerbaarheid en aanpassingsvermogen."[2]

Aanleiding voor deze bijeenkomst was de Kamerbrief van 6 december jl., waarin het kabinet de gezamenlijke weerbaarheidsopgave presenteerde. Nederland wordt immers steeds vaker geconfronteerd met hybride aanvallen, zoals cyberoperaties, spionage en sabotage. Bovendien nemen de complexiteit en diversiteit van crises toe, variërend van militaire dreigingen tot gezondheidscrises, desinformatiecampagnes, migratiestromen en klimaatrampen. Het versterken van de weerbaarheid van overheid, bedrijven, en samenleving is daarom essentieel.

Tijdens de bijeenkomst werd, met erkenning van de sleutelrol van het bedrijfsleven, op interactieve wijze gezamenlijk nagedacht over concrete stappen om de algehele veerkracht en weerbaarheid van Nederland te vergroten tegen deze uiteenlopende dreigingen.

Dit document biedt een overzicht van de belangrijkste inzichten uit het Mauritssymposium, met nadruk op concrete acties en aanbeveling die als basis kunnen dienen voor verdere stappen. Het biedt eerste gedachtewisseling voor de aangekondigde aanvullende (hoe) Kamerbrief, waarin de eerste concrete beleidsmaatregelen gepresenteerd worden om de weerbaarheid van Nederland verder te versterken. Alleen op deze manier kunnen we verder gaan dan enkel discussie en daadwerkelijk overgaan tot actie.

1. Turvallisuuskomitea, Finland's Security Committee, The Finnish concept for comprehensive security video, 23 januari 2025.
2. Aartsma et al., Strategische Monitor 2025-2030: Geopolitiek changement op het wereldtoneel, 16 januari 2025

Ruben Brekelmans

Minister van Defensie

Minister Brekelmans, minister van defensie, opende de bijenkomst met het benadrukken van de groeiende urgentie van weerbaarheid in tijden van geopolitieke ontwrichting. Deze weerbaarheid is niet alleen nodig ter voorbereiding ‘voor het geval dat’, maar ook om tegenstanders af te schrikken om überhaupt agressie te starten. Brekelmans benadrukte dat dit zowel militaire paraatheid als een weerbare samenleving vereist waarin bedrijfsleven, organisaties en burgers zijn voorbereid op noodscenario’s, de zogenaamde “whole of society”-benadering. Want ook weerbaarheid is een vorm van afschrikking. Defensie speelt hierbij een belangrijke schakel, maar ook ziekenhuizen, lokale gemeenten, vervoersbedrijven, kennisinstellingen, industrieën en universiteiten moeten gezamenlijk bijdragen aan deze brede inzet.

Bedrijven hebben hierin een cruciale en onmisbare rol. Minister Brekelmans stelde belangrijke vragen aan de bedrijfssector, zoals: “wat is het plan B bij uitval van stroom, internet of een cyberaanval? Wat is de rol van elk bedrijf in crisissituaties? Kunnen bedrijven de levering van voedsel en energie garanderen in tijden van crisis? En hoe kunnen bedrijven bijdragen aan samenwerking met defensie? Weet defensie jouw bedrijf te vinden wanneer het er echt op aankomt?”

Daarnaast werd het belang van bewustwording in de samenleving benadrukt: “wat is de individuele rol van iedere Nederlander in de weerbaarheid van het land? Wat kunnen gezinnen doen om zich voor te bereiden? En hoe kunnen we ervoor zorgen dat mensen in actie komen om hieraan bij te dragen?”

Het centrale thema van de aftrap van minister Brekelmans werd samengevat in de vraag: *"Voorheen was het de vraag wat de krijgsmacht voor de samenleving kan doen, maar nu, in deze grijze zone tussen vrede en oorlog, moeten we ons afvragen wat wij voor de krijgsmacht kunnen doen."*

Vincent Maagdenberg
Rabobank

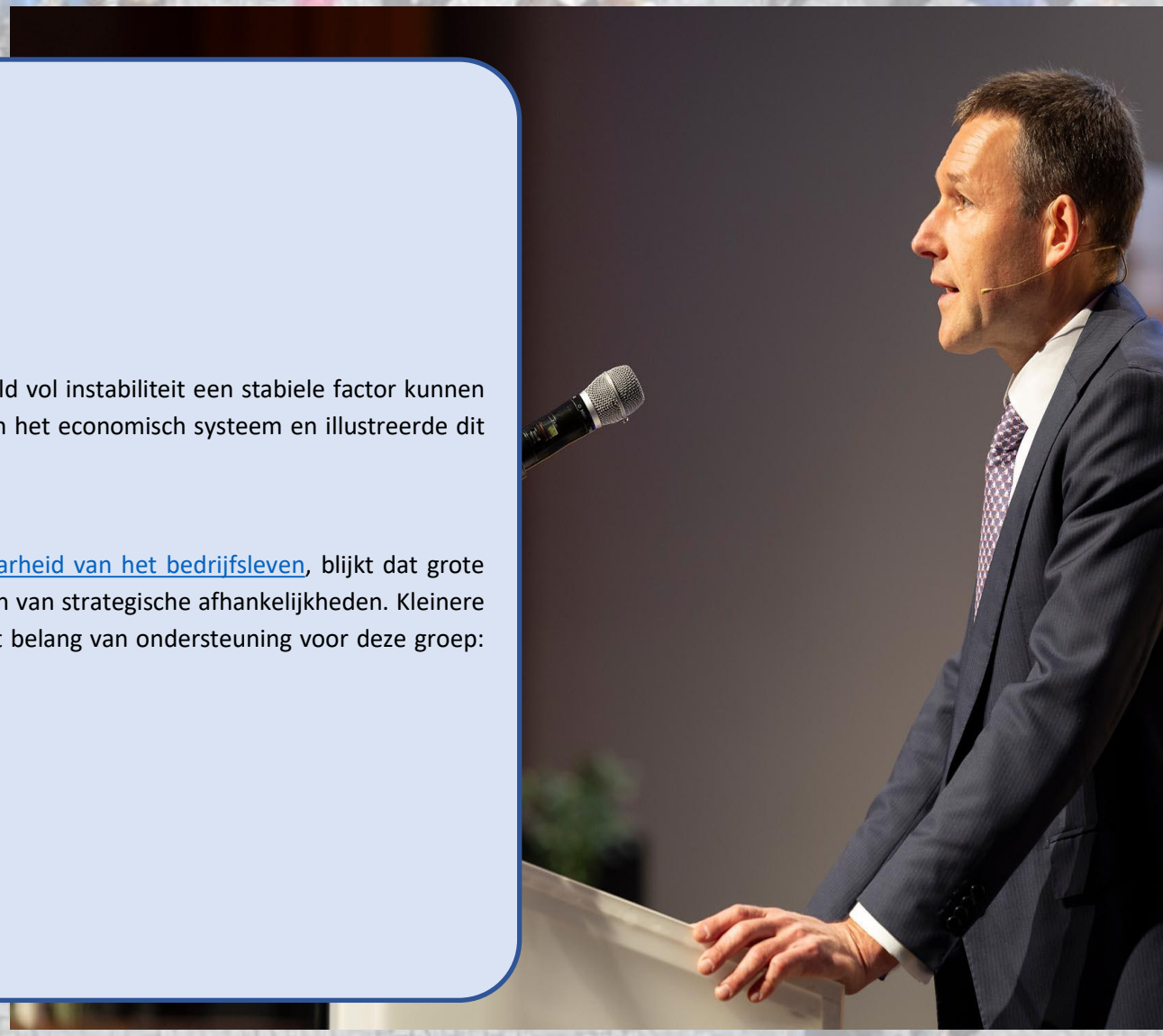

Vincent Maagdenberg, Chief Risk Officer van Rabobank, stelde de vraag hoe banken in een wereld vol instabiliteit een stabiele factor kunnen zijn. Hij benadrukte dat banken een cruciale rol spelen in het waarborgen van de continuïteit van het economisch systeem en illustreerde dit met het feit dat meer dan 800.000 bedrijven bij de Rabobank bankieren.

Uit recent onderzoek van RaboResearch, Breed risicomanagement is belangrijk voor de weerbaarheid van het bedrijfsleven, blijkt dat grote bedrijven over het algemeen goed voorbereid zijn op crises en actief werken aan het verminderen van strategische afhankelijkheden. Kleinere bedrijven daarentegen zijn hier minder vaak mee bezig. Maagdenberg onderstreepte daarom het belang van ondersteuning voor deze groep: *"We moeten ook de kleinere bedrijven helpen bij het opzetten van breed risicomanagement."*

Pieter-Jaap Aalbersberg

NCTV

Pieter-Jaap Aalbersberg, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), opende zijn speech met de waarschuwing dat Nederland kwetsbaarder is dan veel andere landen. Hij wees op vier factoren die hieraan bijdragen: onze open en just-in-time economie, de impact van digitale ontwikkelingen op rechtsstatelijkheid en soevereiniteit, de monodisciplinaire aanpak van crisisvoorbereiding, en Nederlands positie als logistiek hart van Europa.

In een wereld waarin ‘polycrises’ steeds meer doordringen, benadrukte Aalbersberg dat het essentieel is om gezamenlijk na te denken over 'what if'-scenario's, waarbij we niet alleen kijken naar kortdurende mono crises maar ook naar verschillende langdurige crises die gelijktijdig plaatsvinden. Het identificeren van kwetsbaarheden en het ontwikkelen van een realistisch beeld zijn cruciaal. Hij stelde: "Weerbaarheid is niet slechts anticiperen op wat komt, maar een instrument om het te voorkomen. Een weerbaar land is afschrikkend én voorbereid."

Volgens de NCTV rust een weerbare samenleving op vier pijlers:

1. Het beschermen van vitale processen, zoals energievoorziening, internet, voedsel, water, gezondheidszorg en infrastructuur.
2. Een parate en veerkrachtige samenleving die crises kan doorstaan.
3. Het activeren van burgers, vrijwilligers, reservisten en lokale systemen, zoals veiligheidsregio's.
4. Het overeind houden van de Nederlandse democratie, rechtsstaat en overheid.

Daarnaast benadrukte Aalbersberg het belang van een weerbare economie waarin bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen. Hij zag ook kansen binnen de weerbaarheid vraagstukken, zoals het leren van 'best practices' en het versterken van samenwerking met andere NAVO- en EU-landen.

Tot slot waarschuwde Aalbersberg dat we niet moeten verzanden in structuren en plannen, maar juist concreet moeten blijven. Een manier om dit te bereiken is door gesprekken aan te gaan met behulp van de Gesprekstool Maatschappelijke Weerbaarheid, ontwikkeld door de NCTV, zowel binnen je bedrijf als met je familie. *"Bereid je ook voor op het onverwachte,"* stelde hij. *“Alleen zo kan Nederland een écht weerbare samenleving worden.”*

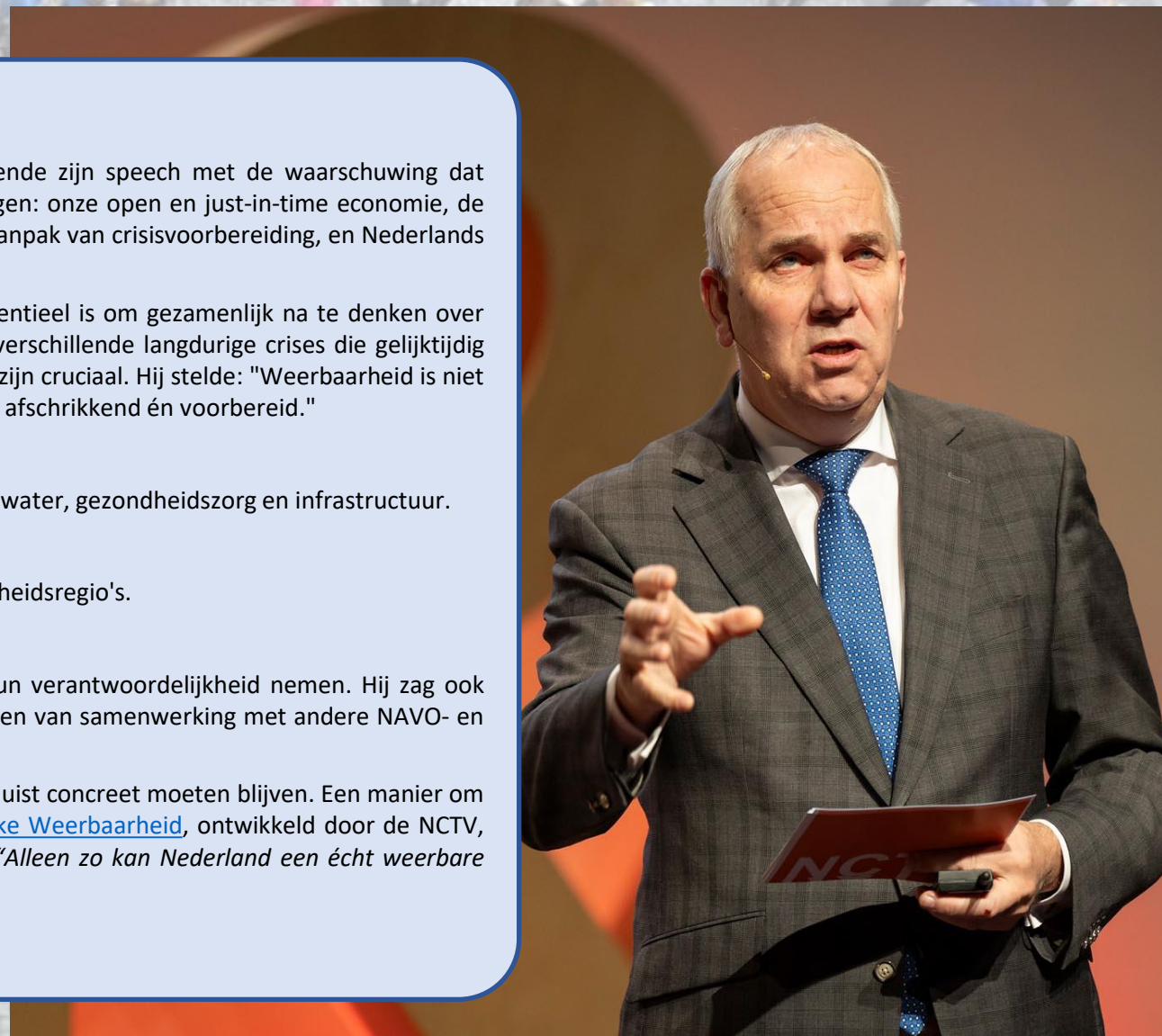

Ingrid Thijssen
VNO-NCW

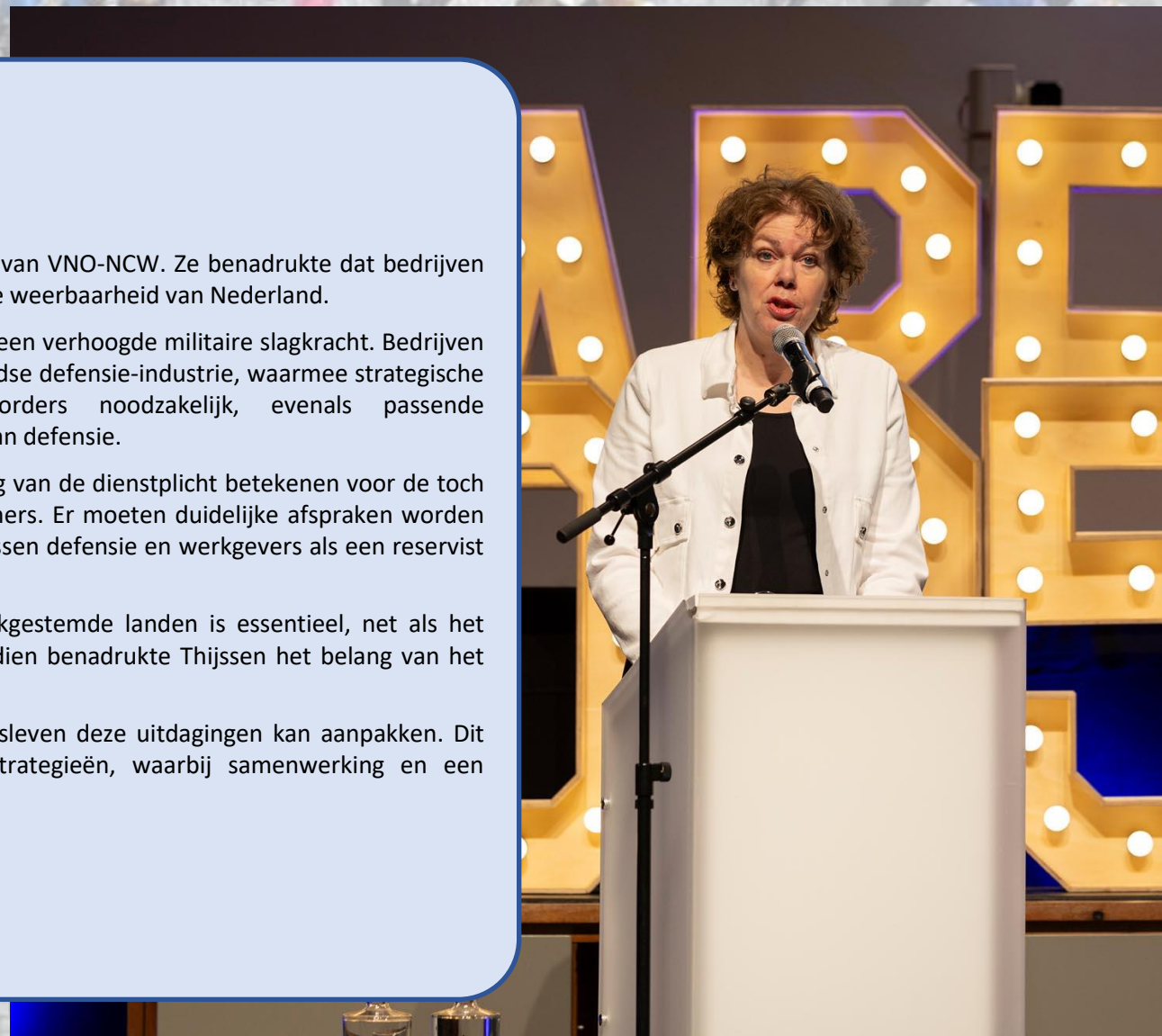

"We are in this together" was de heldere en duidelijke boodschap van Ingrid Thijssen, voorzitter van VNO-NCW. Ze benadrukte dat bedrijven een cruciale rol spelen, zowel op het gebied van materiaal als menskracht, in het versterken van de weerbaarheid van Nederland.

Thijssen wees erop dat we ons al in een tijd van hybride oorlogssituatie bevinden, wat vraagt om een verhoogde militaire slagkracht. Bedrijven kunnen hierin bijdragen door te innoveren en door te werken aan de opschaling van de Nederlandse defensie-industrie, waarmee strategische afhankelijkheden kunnen worden verminderd. Hiervoor zijn langjarige militaire orders noodzakelijk, evenals passende financieringsmogelijkheden voor zowel grote als kleine bedrijven die willen en kunnen bijdragen aan defensie.

Daarnaast moeten we nadenken over de inzet van mensen. Wat zou bijvoorbeeld de herinvoering van de dienstplicht betekenen voor de toch al krappe arbeidsmarkt? Dit vraagt om goed overleg tussen ministeries, werkgevers en werknemers. Er moeten duidelijke afspraken worden gemaakt over de opschaling van reservisten, inclusief de verdeling van verantwoordelijkheden tussen defensie en werkgevers als een reservist iets overkomt.

Ook handelspolitiek speelt een belangrijke rol. Het onderhouden van goede relaties met gelijkgestemde landen is essentieel, net als het strategisch nadenken over handelsakkoorden en het verminderen van afhankelijkheden. Bovendien benadrukte Thijssen het belang van het leren van andere landen door 'best practices' te verzamelen en te implementeren.

Tot slot benadrukte Thijssen dat alleen een overkoepelende aanpak tussen overheid en bedrijfsleven deze uitdagingen kan aanpakken. Dit vereist structurele afspraken over onderwerpen zoals voorraadvorming en weerbaarheidsstrategieën, waarbij samenwerking en een langetermijnvisie essentieel zijn.

Ronde tafel

Ronde Tafel discussie
Maarten Schurink, SG Defensie
IJle Stelstra, Algemeen directeur NIPV
Vincent Maagdenberg, Rabobank en NVB
Clingendael
KVBK
TNO
NIPV
VNO NCW
The Hague Centre for Strategic Studies
Rabobank
Nationaal Coordinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Defensie

Ronde tafel

Maarten Schurink (Ministerie van Defensie)

Tijdens het panel benadrukte Maarten Schurink, SG Defensie, dat Defensie recent een grote opschaling heeft doorgemaakt, een belangrijk moment dat tegelijkertijd nieuwe uitdagingen met zich meebrengt. Er werd aangegeven dat Defensie moet leren minder in procedures te denken en flexibeler om te gaan met de nieuwe realiteit. Daarnaast werd opgemerkt dat Nederland historisch gezien veel informatie openbaar heeft gemaakt, wat ons effectief en snel maakte, maar dat dit in het huidige tijdperk een andere aanpak vereist. Het gaat niet alleen om waardevolle informatie verbergen, maar vooral om het beschermen ervan.

Ook de paraatheid van burgers werd besproken. Schurink benadrukte dat de samenleving verder moet denken dan alleen het samenstellen van een noodpakket. Hij riep op om concrete vragen te stellen, zoals: *"Kunnen opa en oma de eerste 72 uur zelfstandig doorkomen, of moeten we daar iets voor regelen?"* Verder werd het opstellen van een crisisplan en ervoor zorgen dat huishoudens minimaal 72 uur zelfvoorzienend kunnen zijn tijdens een crisis, werd genoemd als een belangrijke stap in het vergroten van de weerbaarheid.

Tegelijkertijd werd duidelijk dat de overheid nog veel stappen moet zetten om Nederland weerbaarder te maken. Zo zijn er verbeteringen nodig om aanvallen beter het hoofd te kunnen bieden, waaronder:

1. Het verhogen van het aantal ziekenhuisbedden, inclusief noodbedden, dat momenteel te laag is.
2. Het aanpassen van vitale bruggen om zwaar vervoer mogelijk te maken.
3. Het verbreden van spoorlijnen om aan militaire logistieke eisen te voldoen.

Ronde tafel

Vincent Maagdenberg (Rabobank)

Maagdenberg benadrukte dat banken een cruciale rol kunnen vervullen, niet alleen als financier, maar ook als hoeder van het financiële systeem, kennispartner, adviseur voor klanten en door de inzetbaarheid van eigen medewerkers te waarborgen. Hierover moeten duidelijke afspraken worden gemaakt.

Daarnaast werd onderstreept dat de opschaling van defensie binnen Nederland georganiseerd en ondersteund moet blijven worden.

De Rabobank deelde dat zij samen met andere spelers uit de financiële sector onderzoekt hoe zij hun beveiligde financiële infrastructuur kunnen inzetten en operationeel kunnen houden voor de samenleving in tijden van crisis.

Ronde tafel

IJle Stelstra (NIPV)

Ijle Stelstra, de algemeen directeur van het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) benadrukte tijdens het panel het belang van de zogenoemde veiligheidsrotonde, een concept waarin verschillende domeinen samenkomen omdat "weerbaar ben je nooit alleen." Dit model laat zien hoe uitersten zoals economie en veiligheid, en individu en overheid, elkaar aanvullen en versterken. De directeur stelde dat veel ontwikkelingen door de samenleving worden omarmd en dat we zowel kansen benutten als dreigingen anticiperen.

De vijf pijlers van de veiligheidsrotonde werden toegelicht waarin elk element op elkaar in spelen en samen een integraal geheel maken.

Bron: NIPV[3].

[3] LinkedIn Post Ijle Stelstra, 17 januari 2025.

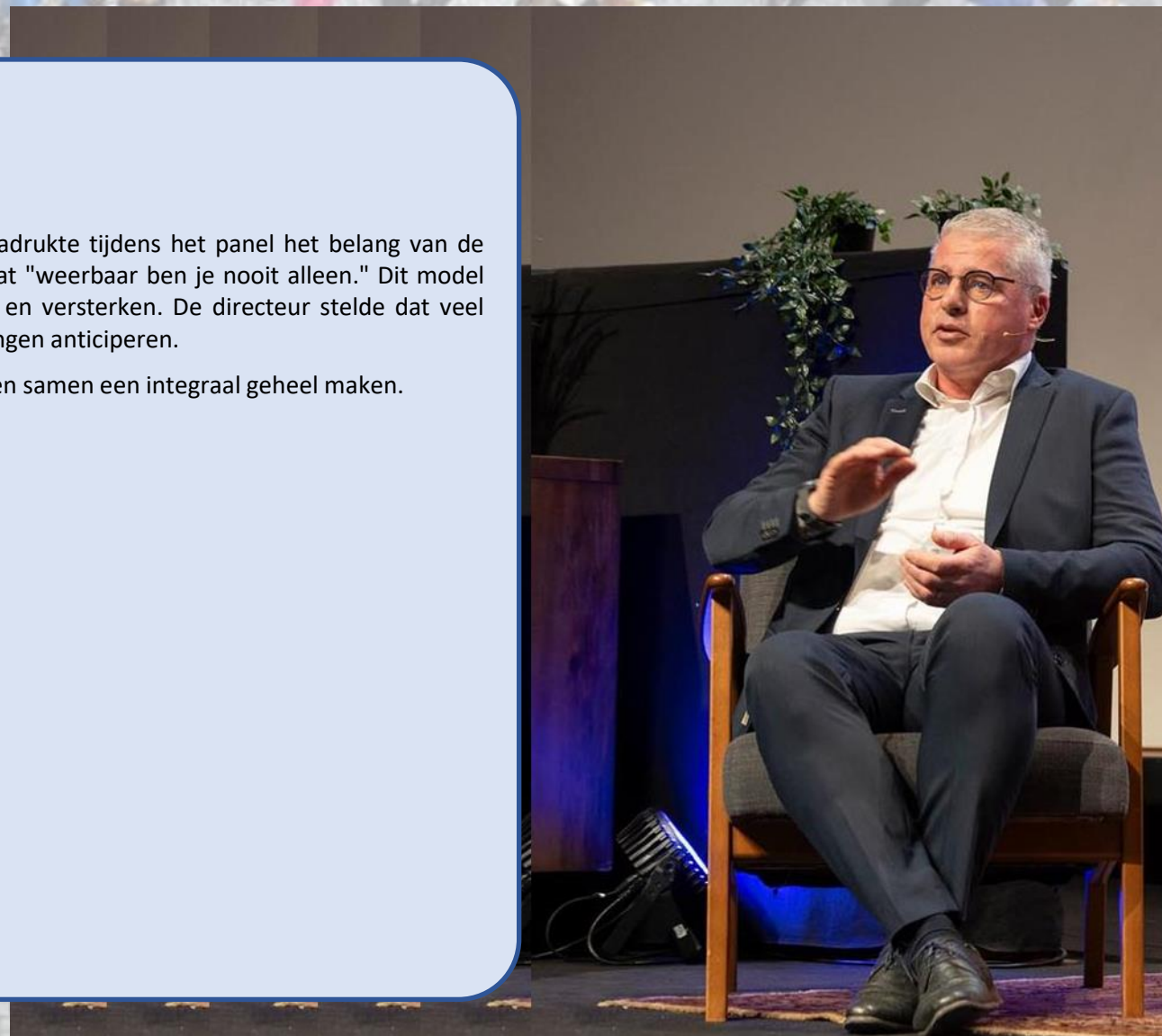

Ronde tafel

Extra

Tijdens het panel werd een algemeen oproep gedaan om de burgerbescherming in Nederland op te schalen en beter te organiseren. De civiele dienst kan hierbij een cruciale rol spelen, aangezien zij al vaak goed zijn opgeleid. Brandweerkazernes zouden kunnen dienen als weerbaarheidscentra om zowel de burgerbescherming als andere civiele krachten beter te ondersteunen en uit te rusten. Er werd benadrukt dat Nederland moet nadenken over wie ons beschermt wanneer de strijdkrachten elders ons land verdedigen. Het is essentieel om een solide binnenlandse bescherming te waarborgen.

Daarnaast werden andere landen aangehaald als inspirerende voorbeelden van weerbaarheid en voorbereiding:

- **Finland**: een lichtend voorbeeld van een goed voorbereide samenleving, waar weerbaarheid diep is ingebed in de maatschappij[4].
- **Oekraïne**: ondanks voortdurende aanvallen functioneerden essentiële systemen, zoals het banksysteem, opvallend goed.
- **Roemenië**: sinds 2014 heeft het land in hoog tempo de civiele bescherming versterkt. Defensie faciliteert en verzorgt opleidingen voor brandweerlieden, politieagenten en paramedici, die ook als reservisten kunnen worden ingezet. De samenwerking tussen civiele en militaire krachten staat centraal.
- **Duitsland**: heeft een vierde krijgsmachtonderdeel opgericht, specifiek gericht op de binnenlandse bescherming van de eigen bevolking.

- .

[4] Zie meer: Finnish Government, The Security Strategy for Society: Government Resolution, 16 januari 2025.

Thema sessies

Projectpresentatie en paneldiscussie

Economische Weerbaarheid: Robin Biersma (VNO-NCW)

Om de weerbaarheid van ons ecosysteem te versterken, benadrukte Robin Biersma, Senior Strategisch Beleidsadviseur bij VNO-NCW en MKB-Nederland, het belang van regionale samenwerking en nationale verbinding. Ze omschreef het idee van een koplopersgroep die toeleveranciers kan betrekken en de focus kan vergroten op cyberveiligheid, dataveiligheid en diversificatie. Het bedrijfsleven kan daarnaast bijdragen aan de nationale weerbaarheid door reservisten en vrijwilligers in te zetten, zoals parttime brandweerlieden. Ook is het van belang om het lerend vermogen van bedrijven optimaal te benutten, bijvoorbeeld via gezamenlijke oefeningen – "niet voor een dag, maar om de conditie op te bouwen."

Biersma benadrukte verder dat wet- en regelgeving ondersteunend moet zijn aan weerbaarheidsvraagstukken, niet alleen als kader, maar ook als stok achter de deur. Dit betekent niet per se méér regels, maar juist het wegnemen van belemmeringen die processen vertragen. Het versnellen en concretiseren van weerbaarheidstrajecten is volgens haar essentieel om verdere stappen vooruit te zetten.

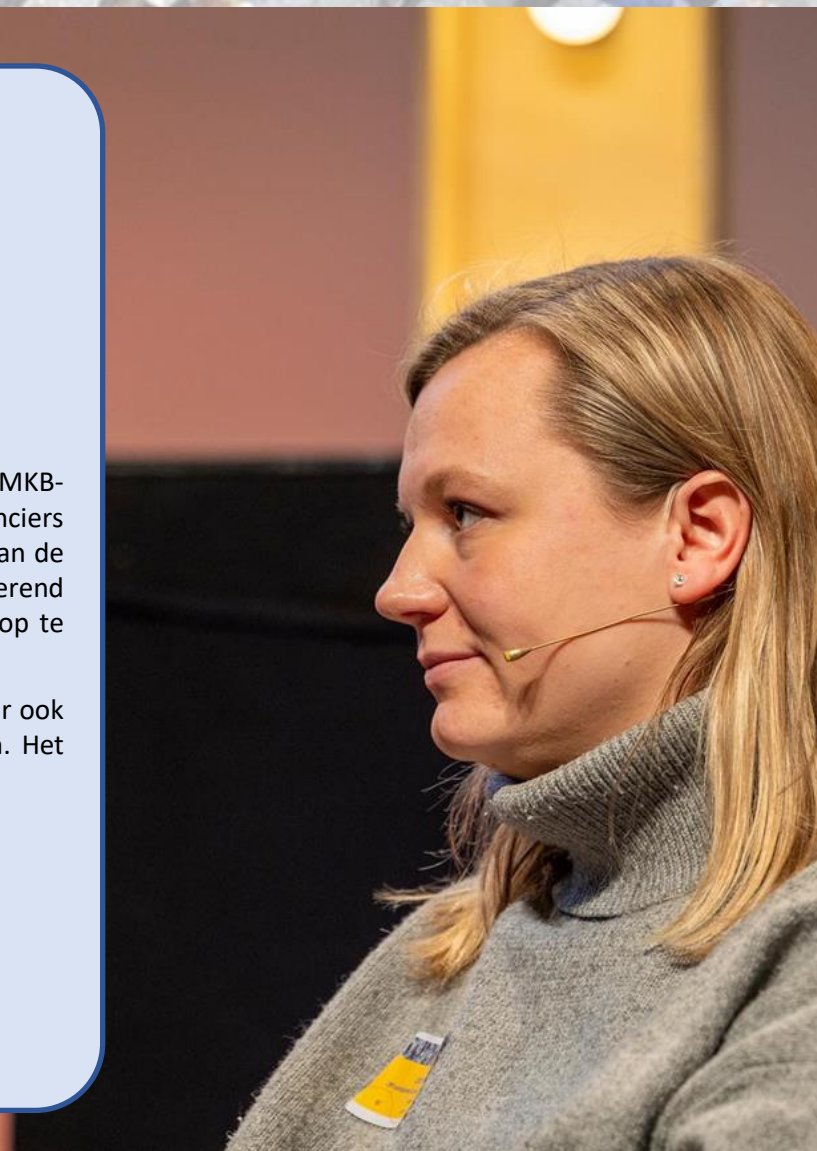

Projectpresentatie en paneldiscussie

Civiele Veiligheid en Defensie: Tjarda Krabbendam (TNO)

"We beginnen niet op nul; er is al veel burgerbereidheid." Tjara Krabbendam, Divisiedirecteur TNO Defensie en Veiligheid, benadrukte het belang van het verder uitbouwen en versterken van bestaande 'trusted communities', zodat deze nauwer verbonden raken met Defensie en beter kunnen inspelen op de behoeften van onze nationale veiligheid.

Krabbendam stelde dat het cruciaal is om, bijvoorbeeld via kennisinstellingen, in kaart te brengen waar de huidige tekortkomingen liggen: welke zaken zijn nog niet geregeld en welke 'capability gaps' moeten worden opgevuld? Daarnaast moet kennis effectiever worden verspreid naar het bredere bedrijfsleven, zodat individuele bedrijven beter begrijpen wat zij kunnen bijdragen. Dit helpt om de verschillen in volwassenheid tussen bedrijven te verkleinen.

Een gezamenlijke aanpak is volgens haar essentieel om deze uitdagingen effectief aan te pakken. Zo bracht Krabbendam vanuit de werkgroep het idee in om de kennis en ervaring van gepensioneerden beter te benutten – een waardevolle bron die vaak onbenut blijft. Tot slot riep Krabbendam op om simpelweg met elkaar in gesprek te gaan, zodat deze initiatieven *"kunnen uitgroeien tot een sneeuwbaleffect binnen de bredere gemeenschap."*

Projectpresentatie en paneldiscussie

Enablers: Nicole de Wolf (Operationeel Ondersteuningscommando Land)

Enablers zijn de elementen die weerbaarheid mogelijk maken. Nicole de Wolf, Commandant Operationeel Ondersteuningscommando Land, benadrukte dat weerbaarheid begint bij de individuele burger en de samenhang tussen burgers binnen bedrijven, buurten en organisaties. "Hoe organiseer je burgers effectief? Hoe identificeer je frontrunners in buurten en straten, zodat zij het voortouw kunnen nemen en anderen meenemen in het proces?" stelde De Wolf als cruciale vragen. Ze onderstreepte het belang van het benutten van *"weerbaarheid als een apolitiek onderwerp, dat als verbindende kracht fungeert, zelfs in tijden van polarisatie."*

De Wolf koppelde verschillende ideeën uit de werkgroepen terug, zoals een app die via Bluetooth het GSM-netwerk operationeel kan houden, het identificeren van gebouwen die als buurtweerbaarheidscentrum kunnen fungeren, en het centraal stellen van weerbaarheid tijdens buurtdagen. Ze benadrukte dat er al veel gebeurt op regionaal niveau, maar dat de volgende stap is om de verbinding met nationale initiatieven te versterken. Daarnaast riep ze op om regio's van elkaar te laten leren door het delen van expertise en ervaringen, zodat weerbaarheid op alle niveaus verder kan worden ontwikkeld.

Projectpresentatie en paneldiscussie

Vitale processen en ketenafhankelijkheden: Erwin Nijsse (EZ)

Erwin Nijsse, Directeur-Generaal Bedrijfsleven & Innovatie bij het ministerie van Economische Zaken, benadrukt dat economische groei steeds meer gekoppeld wordt aan veiligheid en brede weerbaarheid. Om deze doelen te bereiken, werkt het ministerie met drie scenario's: langdurige energie-uitval, digitale verstoringen en een Artikel 5-situatie, om vitale ketens operationeel te houden en de samenleving te beschermen.

Nijsse noemde enkele kernwoorden als terugkoppeling vanuit de werkgroepen. Ten eerste, **zelfredzaamheid**: "*Daar begint het mee, ook binnen de ketens, omdat je alleen effectief kunt bijdragen als je je veilig en weerbaar voelt.*" Hij riep werkgevers op om werknemers tijd en ruimte te geven, hen te stimuleren na te denken over hun thuissituatie en te oefenen voor mogelijke crises, zodat zij een actieve rol kunnen spelen in de keten tijdens een crisis. Sterk verbonden hiermee is **samenredzaamheid**, die zowel regionaal als lokaal versterkt moet worden. Dit kan worden gerealiseerd door brancheverenigingen, bedrijven, provincies en gemeenten gezamenlijk afspraken te maken met bijvoorbeeld supermarkten en apotheken om de voorraden en distributie van vitale goederen in stand te houden tijdens langdurige crisissen. Nijsse benadrukte dat de benodigde structuren op regionaal niveau al aanwezig zijn; "*het is nu cruciaal om hier effectiever op in te spelen om zowel de weerbaarheid als de autonomie te vergroten.*" Energiesystemen moeten ook zelfredzaam kunnen zijn, waarbij wet- en regelgeving en technologische innovatie moeten bijdragen aan de zelfredzaamheid binnen de energieketen. Als laatste onderstreepte Nijsse het belang van **oefenen**: "*Hoe meer we met elkaar oefenen en praten, hoe meer nieuwe inzichten we krijgen.*"

Nijsse vertelde verder dat het ministerie van Economische Zaken samenwerkt met VNO-NCW en het ministerie van Defensie aan het versterken van de economische weerbaarheid. In gesprekken met essentiële bedrijven wordt onderzocht hoe de samenleving beter draaiende gehouden kan worden tijdens crises. Hierbij kunnen belangrijke lessen worden getrokken uit ervaringen in andere landen en eerdere crises.

Projectpresentatie en paneldiscussie

Bewustwording: Eveline Dekkers (Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum)

Eveline Dekkers, Strategisch Adviseur Crisisbeheersing bij LOCC, benadrukte dat de weerbaarheid van de samenleving niet alleen bij de overheid moet liggen, maar ook bij de samenleving zelf. "Geloof in de zelfredzaamheid van de burger, en sluit daarop op een flexibele manier aan," aldus Dekkers. Ze riep bedrijfsorganisaties op om gesprekken te voeren over de behoeften van hun werknemers, niet alleen op het werk, maar ook in hun thuissituatie en sociale context.

Dekkers noemde verschillende concrete initiatieven van de werkgroepen, zoals de 'Week van het Noodpakket', waarin recepten werden gedeeld voor het overleven zonder gas en elektriciteit. Ook onderstreepte ze het belang van het zichtbaar maken van reservisten en het positief framen van hun rol. Daarnaast stelde Dekkers voor om weerbaarheid te integreren in de populaire cultuur, bijvoorbeeld door weerbaarheid in TV-shows te verwerken, of door ‘gamification’ toe te passen. Hierdoor kan weerbaarheid op een laagdrempelige, recreatieve manier worden aangeboden, wat helpt om mensen op een informele manier bewust te maken van hun rol in crisissituaties.

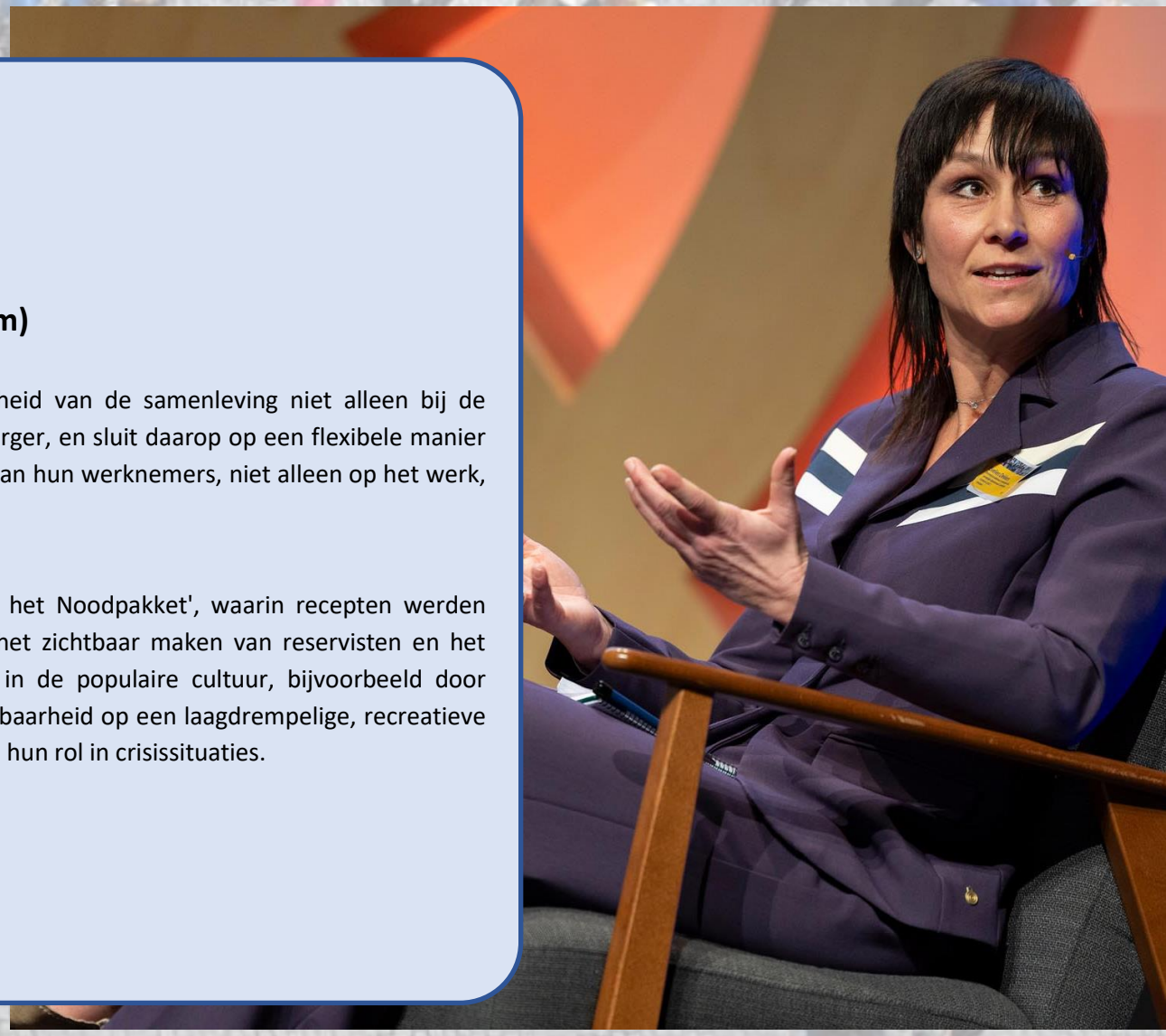

Paneldiscussie

Slotwoord: Jaap de Hoop Scheffer
(RvT Clingendael)

Slotwoord: Jaap de Hoop Scheffer (RvT Clingendael)

Jaap de Hoop Scheffer, voormalige secretaris-generaal van de NAVO, benadrukte de conclusies van het Clingendael-onderzoek '*Tussen Hoop en Vrees'* om het belang van het thema weerbaarheid te onderstrepen. Het onderzoek toont aan dat Nederland op consequente wijze geschokt wordt door de logic of war. Alle top-5 dreigingen die Nederland vreest, hebben hier mee te maken: van cyberaanvallen tot een mogelijke NAVO-oorlog, fysieke sabotage, nucleaire dreigingen en zorgen over militaire capaciteiten. Dit leidt tot de conclusie dat Nederland zich genoodzaakt voelt om voorbereid en weerbaar te zijn tegen deze gevaren.

Daarom werd het belang benadrukt van het geven van een gevoel van "empowerment" aan de samenleving, zodat niet alleen de dreigingen centraal staan, maar we ons als samenleving ook daadwerkelijk voorbereid en weerbaar voelen. Het bedrijfsleven speelt hierin een cruciale rol, aangezien de overheid deze verantwoordelijkheid niet alleen kan dragen. Intensieve samenwerking tussen overheid, bedrijven en burgers is vereist, maar dit moet niet via een top-down benadering gebeuren. Het is van belang dat dit proces bottom-up wordt benaderd, met steun van de overheid. Zoals de Hoop Scheffer het treffend zei *"we hebben de energie en veerkracht van de samenleving nodig om de juiste toon te vinden voor een strategie die de mensen niet bang maakt, maar bewust."*

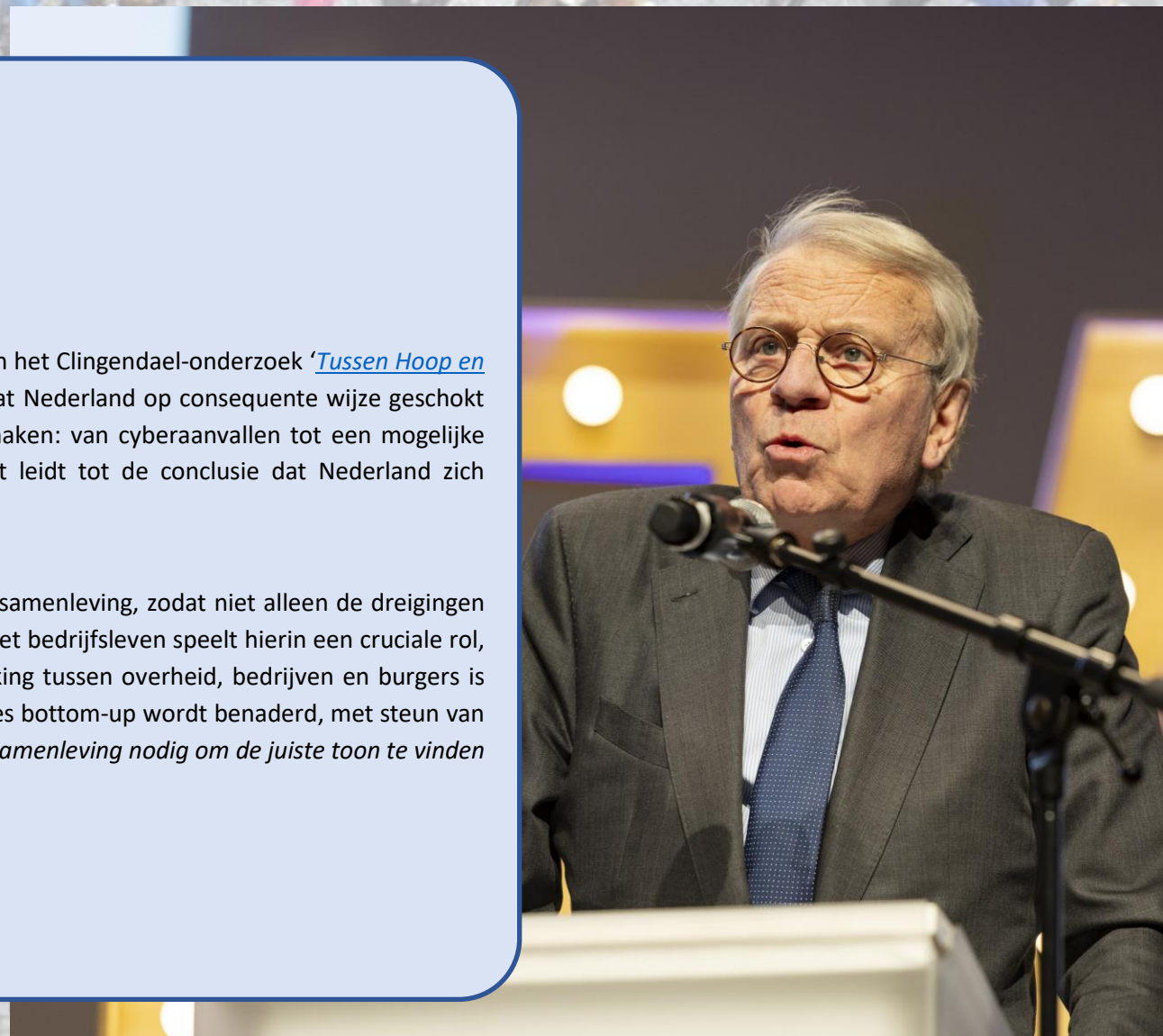

projectideeën

“Werken aan een weerbare samenleving”

Introductie

Inhoudelijke opbrengsten werkgroepen

Tijdens het Mauritssymposium is op een interactieve manier met de deelnemers in werkgroepen (Bewustwording, Enablers, Civiele Veiligheid en Defensie, Economische Weerbaarheid, en Vitale Processen en Ketenafhankelijkheden) gewerkt aan praktische en concrete initiatieven en ideeën om de weerbaarheid te vergroten en in de praktijk te brengen.

De 52 '**projectvoorstellen**' uit de werkgroepen zijn samengevat in **37 'projectideeën'** en ingedeeld in de hiernaast staande thema's. Per '**projectidee**' zijn, naast een beschrijving van het idee, ook de nummers aangegeven van de oorspronkelijk projectvoorstellen. Deze projectvoorstellen kunnen worden gevonden in de bijlage "overview projectvoorstellen".

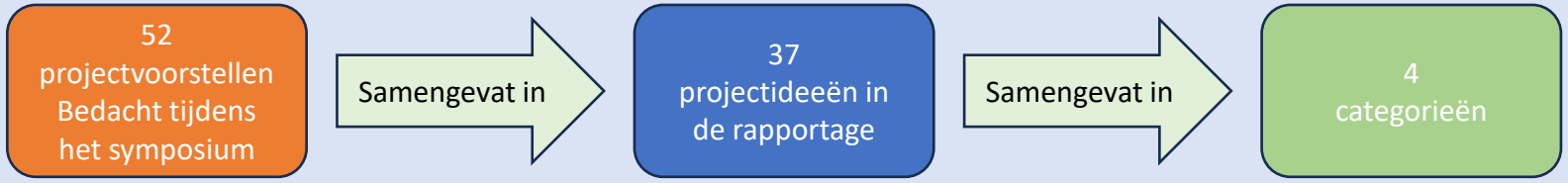

Bewustwording

Verhogen van bewustzijn en het informeren van mensen over weerbaarheid en crisisvoorbereiding.

Oefenen en Simuleren

Daadwerkelijk oefenen van crisissituaties en het ervaren van de impact daarvan.

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

(Beleids)maatregelen

Concrete samenwerking, interventies en (beleids)maatregelen

projectideeën

Bewustwording

Verhogen van bewustzijn en het informeren van mensen over weerbaarheid en crisisvoorbereiding.

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
1. Het spel gaat beginnen: Serious gaming op bewustwording, saamhorigheid, grip en vertrouwen	Ontwikkel een spel dat via een ''neutraal'' netwerk van partners wordt gedistribueerd, zoals scholen, supermarkten en de brandweer. Hierdoor wordt weerbaarheid op een leeftijdsspecifieke manier bespreekbaar gemaakt. Tegelijkertijd worden volwassenen bewuster, leren ze nieuwe vaardigheden en zoeken ze actief de verbinding met anderen.	1
2. De weerbare wijk: Positieve TV-spelshow waarin diverse wijken strijden om de titel 'meest weerbare wijk'	Wijken worden in het spel geconfronteerd met crisissituaties – wie gaat hier het beste mee om? Dit creëert niet alleen bewustwording, maar biedt ook handelsperspectief door oplossingen zichtbaar te maken (inclusief experts die deelnemen aan de show). Kijkers krijgen inzicht in wat het betekent om in crisis te verkeren en te handelen. Er ontstaan spin-offs, zoals YouTube-tutorials en rolmodellen waarmee kijkers zich kunnen identificeren. Als het niet mogelijk is om een echte wijk te betrekken, kan er een oefendrop worden gecreëerd met teams die zich bezighouden met het omgaan met crisissituaties.	5
3. Winter vol weerbaarheid	Het normaliseren van weerbaarheid, veerkracht en flexibiliteit vanuit verschillende perspectieven. Serieuze thema's, zoals weerbaarheid, worden een winter lang met een luchtige gepresenteerd in tv-series, streamingplatforms en podcasts (oogappels als voorbeeld). Dit alles voor een gevarieerd publiek en diverse doelgroepen.	6

projectideeën

Bewustwording

Verhogen van bewustzijn en het informeren van mensen over weerbaarheid en crisisvoorbereiding.

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
4. Weerbaarheid onderwijscurriculum	Weerbaarheid als les in basisscholen en middelbare scholen: Wat is weerbaarheid? Hoe kan ik hieraan bijdragen? Welke instellingen werken hieraan? Wat doet Defensie en wat doen civiele diensten? Mensen kunnen langskomen en hierover in gesprek gaan. Dit moet op een leerzame, niet angst zaaiende manier worden gepresenteerd, per jaargroep afgestemd op het onderwijsprogramma. Zo wordt het bewustzijn vergroot, worden mensen geactiveerd en wordt maatschappelijke steun versterkt. In samenwerking met OCW en onderwijsinstellingen, of bijvoorbeeld ook Scouting NL.	15, 46
5. Voorlichting weerbaarheid (postbus 51) / informatiecampagne weerbaarheid	Een goed geïnformeerde samenleving is een veerkrachtige samenleving. Door middel van voorlichting via moderne kanalen zorgen we ervoor dat mensen weten hoe ze moeten handelen in tijden van crisis. Het begint met het bieden van betrouwbare informatie, zodat burgers alert, wendbaar en weerbaar kunnen reageren wanneer het nodig is. In Zweden krijgen mensen een flyer/pamflet over weerbaarheid en voorbereiding in hun brievenbus.	15
6. Versterken sociale cohesie	Het versterken van sociale cohesie op lokaal niveau in de organisatie/maatschappij versterken door bestaande structuren te benutten, zoals bijvoorbeeld VVE's, kan de weerbaarheid van de samenleving vergroten. Door gemeenschappelijke belangen en evenementen te organiseren, wordt verbinding versterkt en vertrouwen opgebouwd, wat bijdraagt aan een meer wendbare en veerkrachtige gemeenschap.	29, 30, 45

projectideeën

Bewustwording

Verhogen van bewustzijn en het informeren van mensen over weerbaarheid en crisisvoorbereiding.

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
7. Circles of Trust	"Circles of Trust" richt zich op het opbouwen van netwerken rondom cruciale thema's zoals voedsel, gezondheidszorg en financiën, waarin burgers elkaar kunnen ondersteunen tijdens crises. Door deze netwerken bottom-up te organiseren, wordt de sociale cohesie versterkt, wat bijdraagt aan de stabiliteit van de samenleving. In tijden van onzekerheid kunnen mensen elkaar vinden, waardoor sociale onrust wordt voorkomen en de economie blijft draaien. Het versterken van solidariteit in plaats van individualisme is essentieel voor het vergroten van de weerbaarheid van Nederland.	32
8. Bewustwording door supermarkten	Supermarkten zijn de ideale plekken om de bewustwording te vergroten, omdat iedereen daar zijn boodschappen doet (neutrale en niet gepolariseerde omgeving). Er zijn verschillende manieren om dit te realiseren: bijvoorbeeld door flyers met informatie over noodpakketten uit te delen, acties te organiseren zoals '1 product voor nu, 1 product voor later', of een landelijke week te houden waarin mensen kunnen sparen voor producten uit noodpakketten. Dit biedt commerciële kansen voor supermarkten, maar het moet wel worden gecontroleerd door de overheid om ervoor te zorgen dat er geen cowboys op de markt verschijnen. Daarnaast kan er gewerkt worden aan het bevorderen van het idee van wekelijkse boodschappen in plaats van dagelijkse aankopen, zodat mensen zich beter voorbereiden op mogelijke crises.	

projectideeën

Oefenen en Simuleren

Daadwerkelijk oefenen van crisissituaties en het ervaren van de impact daarvan.

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
9. "Negatieve prikkel – positief effect:" Lokale stroomuitval oefenen/ "Experience Resillience Day:" Lokale testdagen van crises. / Train de wijk	Gecontroleerde stroomuitval op lokaal niveau (veiligheidsregio's) organiseren in wijken of via 'testlocaties,' zoals onderwijsinstellingen of bedrijven. Dit vergroot het urgentiegevoel en bewustzijn door mensen de directe gevolgen te laten ervaren, waardoor ze beter voorbereid zijn op daadwerkelijke situaties. Het bevordert ook de sociale cohesie.	3 / 7 / 10
10. Crisis & Calamiteiten – al falende leert men!	Het idee richt zich op het simuleren en oefenen van crisis scenario's om de weerbaarheid van organisaties te vergroten. Door het inrichten van analoge back-up systemen kunnen bedrijven hun primaire functies blijven uitvoeren, zelfs in tijden van crisis. Door daadwerkelijk te oefenen, wordt het verrassingseffect weggenomen en kunnen organisaties effectiever reageren op crises, wat bijdraagt aan de continuïteit van de samenleving. Het vereist de eerste stap van het in kaart brengen van primaire processen en het investeren in redundante functies.	23
11. Hard training, easy fighting	Nationale oefening die draait om het opbouwen van vertrouwen door het scenario te doorleven, zelfs als het fictief is. Het scenario simuleert het ergst mogelijke scenario, waardoor alle betrokken ketens — van transport tot energie — zich kunnen voorbereiden op de uiterste uitdagingen. Door intensief te oefenen in verschillende stadia — van kruipen tot rennen — worden bewustwording en kennis over tekortkomingen vergroot, wat zorgt voor een betere reactie in crisisomstandigheden. Het begint met een tabletop oefening, gevolgd door testen bij de fysieke infrastructuur, vooral bij militaire dreigingen.	51

projectideeën

Oefenen en Simuleren

Daadwerkelijk oefenen van crisissituaties en het ervaren van de impact daarvan.

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
12. Nationale Weerbaarheidsdag: dag om in contact te komen met je ecosysteem en te oefenen	De Weerbaarheidsdag is een evenement waarbij burgers, bedrijven en de overheid samenkomen om te oefenen en elkaar beter te leren kennen in het kader van crisisvoorbereiding. Het doel is om samenwerking en vertrouwen op te bouwen, zodat iedereen snel kan handelen en besluiten in tijden van crisis. De eerste stap is het in kaart brengen van de ecosystemen en het creëren van duidelijke, laagdrempelige samenwerkingsafspraken die in crisissituaties snel kunnen worden geactiveerd. Door bestaande initiatieven te benutten, kunnen we de weerbaarheid in de samenleving versterken en de snelheid van handelen verbeteren.	18

projectideeën

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
Mensen en bedrijven		
13. "Waar hoor ik (thuis)": Binnen organisaties bepalen wie een vitale functie heeft / Ambassadeurs weerbaarheid (als informele leiders/centrale aanspreekpunt).	Vitale personen op de juiste plek positioneren, aanwijzen en vindbaar maken binnen organisaties. Daarnaast is het cruciaal om met deze personen concrete afspraken te maken voor hun rol tijdens crisissituaties en ze verder te ondersteunen door oefeningen. VNO-NCW kan hierin een leidende rol spelen om te waarborgen dat dergelijke afspraken binnen bedrijven worden vastgelegd en nageleefd.	2, 13
14. Iedereen een tweede publieksfunctie: Elke Nederlander reservist voor een taak in tijden van crisis (Burger back-fill)	Het beoogde doel is om de snelle en flexibele inzet van mensen en materialen te vergroten. Dit vereist eerst inzicht in wie beschikbaar is, welke kennis en vaardigheden er al zijn. Er is training nodig, waarbij civiele diensten een ondersteunende rol kunnen spelen. Burgers kunnen via lokale instellingen worden geactiveerd en getraind. Het initiatief kan via VNO-NCW bij de top 10 grootste werkgevers worden georganiseerd, met de oproep om hieraan deel te nemen.	8, 36, 41
15. Beroepsbelang van vrijwilligers en reservisten: Duidelijkheid scheppen en prioritering van beroepen	(*Dit idee gaat een stap verder dan de eerste twee door te prioriteren welke beroepen en functies cruciaal zijn in tijden van crisis, zowel in publieke als private sectoren*.) Het richt zich op de organisatie en structuur van wie wanneer inzetbaar is voor vitale processen, met nadruk op hiërarchie en prioriteitstelling binnen sectoren zoals vitale infrastructuur, overheden en topsectoren. Door eerst een inventarisatie van beroepen te maken en vervolgens een duidelijke hiërarchie op te stellen, kan de inzet van deze krachten (reservisten en vrijwilligers) snel en effectief worden afgestemd op vitale infrastructuur en topsectoren tijdens crisissituaties.	21, 43

projectideeën

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
16. 4-1 voor allen Maatschappelijke dien(st)plicht	"4-1 voor allen" is een initiatief waarbij mensen een maatschappelijke diensttijd van drie maanden vervullen, gevolgd door het werken van één dag per week in sociaal-maatschappelijke beroepen (na een vormingsperiode doorstromen naar sectoren zoals zorg, veiligheid, IT en logistiek). Dit bevordert de ontwikkeling van specifieke kennis, vaardigheden, en versterkt de saamhorigheid en het bewustzijn. Het verhoogt de betrokkenheid, vermindert tekorten in cruciale sectoren, en draagt bij aan een zichtbare en effectieve weerbaarheid in zorg, onderwijs en veiligheid.	24, 46
17. Weerbaarheid als nutriscore	Stel je voor dat weerbaarheid net zo vanzelfsprekend wordt als duurzaamheid in het bedrijfsleven. Door weerbaarheid op te nemen in beroepsopleidingen en aanbestedingscriteria, bouwen we aan een weerbare maatschappij waarin organisaties standaard voorbereid zijn op crisis. Werknemers krijgen specifieke training in weerbaarheid, en bij de onboarding van nieuwe medewerkers wordt dit als een vereiste gezien. Dit zorgt voor een collectieve versterking van de weerbaarheid in zowel de publieke als private sector, wat uiteindelijk bijdraagt aan een veerkrachtigere samenleving.	19
18. Marktplaats voor arbeid en expertise	Een platform dat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt met elkaar verbindt, vooral in crisissituaties. Dit bevordert de wendbaarheid van de arbeidsmarkt door snel en flexibel in te spelen op arbeidsschaarste. Door bestaande netwerken te ondersteunen en te stimuleren, kunnen mensen snel gekoppeld worden aan cruciale functies, wat de weerbaarheid van de arbeidsmarkt versterkt en de samenleving in staat stelt zich snel aan te passen aan disruptieve tijden.	33

projectideeën

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
Lokaal voorbereiden		
19. Lokale Steunpunten Weerbaarheid: Faciliteren van netwerk van (crisis)steunpunten om burgers weerbaar te maken / Transformers / Cheap and Fast	Het doel is om overheidsdiensten en Defensie te ontlasten door lokale verbinding en samenredzaamheid te versterken via lokale hubs (transformers) voor weerbaarheid en zelfvoorziening. Deze hubs bevorderen betrokkenheid binnen de wijk en vergroten de veerkracht van de gemeenschap. Om dit te realiseren, is het belangrijk strategische punten en infrastructuur te identificeren, zoals religieuze instellingen, lokale bedrijven, brandweerkazernes en sporthallen, en hierin te investeren. Deze locaties moeten worden uitgerust met zowel menskracht als materieel en functioneren als weerbaarheidscentra. In tijden van voorbereiding dienen ze als plek voor training en coördinatie, terwijl ze tijdens crises fungeren als steunpunt van de wijk voor informatie, ondersteuning en uitrusting.	34, 49, 50
20. Pilot zelfredzame wijken / weerbare buurtverenigingen	Door een pilot in drie verschillende wijken te starten, wordt bewustwording gecreëerd en inzicht verkregen in de aanvullende ondersteuning die mogelijk nodig is. Dit draagt bij aan de zelfredzaamheid van individuen en versterkt de weerbaarheid van de gemeenschap als geheel. De gemeente is hierbij verantwoordelijk, zodat de afhankelijkheid van de overheid wordt verminderd en mensen in de eerste 72 uur zelfredzaam zijn, met duidelijke kennis van waar het steunpunt zich bevindt.	16, 25

projectideeën

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
Materiaal / voorraden		
21. Naar samen redzaam: Strategische voorraden op gemeenschapsniveau	Strategische voorraden niet alleen op Europees niveau neerleggen, maar ook op gemeenschapsniveau goed hebben. Per sector in gemeenschapsniveaus kijken "waar krijgen we buikpijn van".	
22. Papieren back-up uitval kritieke infrastructuur	Het idee richt zich op het creëren van een papieren back-up voor kritieke infrastructuur, zodat bedrijfscontinuïteit gewaarborgd blijft tijdens een crisis. Door een systeem op te stellen waarmee de benodigde informatie over vitale contacten en middelen beschikbaar blijft, kunnen organisaties snel en effectief herstellen en blijven functioneren in noodsituaties. Het vereist afbakening, prioritering, en naleving van wetgeving, evenals het continu bijhouden en beschikbaar stellen van de informatie.	22
23. Nationaal technologie en communicatiemiddelen voorraad	Het gaat om het creëren van een infrastructuur waarin verschillende sectoren (zoals technologie en communicatie) de benodigde middelen beschikbaar hebben om zich voor te bereiden op crises. Dit bevordert de paraatheid en zelfvoorziening tijdens een crisis.	42
24. Uitval GSM-netwerk: Terugval mogelijkheid	Inventariseren van mogelijkheden door providers, onderzoeksinstellingen en overheid: terugbrengen praatpalen en centrale telefoons in de dorp/wijken	38, 17

projectideeën

Voorbereiden

Creëren van infrastructuur en systemen die materieel en mens ondersteunen in voorbereiding op crises. .

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
25. Nationale point-2-point weerbaarheid netwerk	Een robuust digitaal communicatienetwerk is essentieel voor de weerbaarheid van Nederland, vooral wanneer centrale netwerken uitvallen. Met een app die het mogelijk maakt om een lokaal peer-to-peer (P2P) netwerk op te bouwen (via bluetooth signaal), kunnen Nederlanders onderling en met de overheid blijven communiceren, zelfs zonder mobiel of elektriciteitsnetwerk. Door vooraf afspraken te maken over standaarden en veiligheid, bouwen we een solide digitale infrastructuur die ons land helpt standhouden in tijden van crisis. De app moet dan uiteraard voor de crisis uitgerold worden.	17, 38
26. Thuisaccu verplicht als noodaccu	Richt zich op het versterken van de weerbaarheid door huishoudens te verplichten om thuisaccu's aan te schaffen die als noodaccu functioneren tijdens een black-out. Dit verhoogt de particuliere redundantie en zorgt ervoor dat men lokaal zelfvoorzienend is wanneer het elektriciteitsnet uitvalt. Door deze maatregelen te implementeren, wordt de impact van stroomuitval geminimaliseerd en wordt paniek in de samenleving verminderd. Het begint met het aanpassen van wetgeving, waarbij de betrokken partijen zoals de overheid, netbeheerders, installateurs en accu-leveranciers samenwerken om deze infrastructuur op te zetten.	52
27. 72 uurs paasnoodpakket	Het idee is om binnen drie maanden, uiterlijk met Pasen, iedereen in Nederland – werkend en niet-werkend – een 72-uurs crisispakket te bezorgen. Dit pakket voorziet in de basisbehoeften voor de eerste drie dagen van een crisis, zoals voedsel, water en andere essentiële items. Door werkgevers en het UWV hierbij te betrekken, zorgen we voor maximale dekking en bewustwording, met een bereik van 10-11 miljoen mensen.	27

projectideeën

(Beleids)maatregelen

Concrete samenwerking, interventies en (beleids)maatregelen

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
28. Noodcurrency: Ontwikkel noodcurrency voor aanschaf voedsel	Om plundering bij uitval van digitaal betalingsverkeer in supermarkten te voorkomen en een ordelijke distributie van goederen te waarborgen, waardoor rust en vertrouwen in de samenleving worden behouden. De 'noodcurrency' is alleen beperkt geldig en kan alleen worden geactiveerd op verzoek van de overheid.	4
29. Meldpunt voor collectieve weerbaarheid: Grootschalig blokkeren van clicks op phising links.	In België worden jaarlijks 50 miljoen phishingkliks geregistreerd. Het doel is om slachtoffers van phishing, zowel bij burgers als bedrijven, te verminderen. De eerste stap is het herzien van wet- en regelgeving, specifiek met betrekking tot netneutraliteit, en het oprichten van een meldpunt. Dit wordt ondersteund door een publiekscampagne en samenwerking met politieke partijen, ISP's, het NCSC en brancheorganisaties zoals de NVB en VNO. Het resultaat is minder phishingklikken, meer meldingen van verdachte berichten en uiteindelijk een grotere bescherming tegen cyberaanvallen en economische schade.	28
30. Centraal orgaan tegen disinformatie	Samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden, bedrijven, NGO's, onderwijsinstellingen en andere relevante partijen (trusted flaggers), gecoördineerd door een centraal orgaan, om desinformatie effectief te debunken en prebunken. Dit zorgt ervoor dat mensen, vooral in de eerste uren van een crisis wanneer ze nog bereikbaar zijn, minder snel in paniek raken en minder vatbaar worden voor bijvoorbeeld complottheorieën.	

projectideeën

(Beleids)maatregelen

Concrete samenwerking, interventies en (beleids)maatregelen

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
31, Weerbaarheidsaudits bedrijven en organisaties	Door 'weerbaarheids' audits te integreren in de operationele processen van organisaties, wordt een systematische evaluatie van de bedrijfsveiligheid en crisisbestendigheid gerealiseerd. Dit draagt bij aan het vaststellen van een geborgd weerbaarheidsniveau en vergroot het bewustzijn van potentiële kwetsbaarheden. Het stelt zowel overheden als bedrijven in staat om concrete beleidsmaatregelen te ontwikkelen en toe te passen die hun weerbaarheid versterken, en biedt transparantie over de voorbereiding op onverwachte gebeurtenissen.	11
32. Weerbaarheid door Wendbaarheid Beleidsinstrumentarium flexibel maken om initiatieven te stimuleren en tegemoet te komen	Dit idee beoogt het flexibel maken van beleidsinstrumenten om regionale weerbaarheidsinitiatieven te stimuleren, zoals strategische voorraden. Door kleinere gemeenschappen en grotere bedrijven sneller en wendbaarder te maken, wordt de veerkracht versterkt. De eerste stap is het stimuleren van burgemeesters om hun gemeenten te organiseren, ondersteund door wet- en regelgeving.	26
33. Verbeteren financieringsmogelijkheden veiligheidsbedrijven	Door de overheid samen te laten werken met banken om defensie- en veiligheidsbedrijven beter te screenen, wordt de toegang tot financiële middelen vergemakkelijkt. Dit versterkt de weerbaarheid van deze bedrijven, zorgt voor een robuustere veiligheidsinfrastructuur en maakt het mogelijk om effectief te reageren op crises. Een integrale aanpak waarbij de overheid, banken en bedrijven hun rollen in de nationale veiligheid en weerbaarheid optimaliseren.	9

projectideeën

(Beleids)maatregelen

Concrete samenwerking, interventies en (beleids)maatregelen

Idee	Omschrijving	projectvoorstel
34. Verloving Bedrijfsleven en Defensie: Emotioneel, Mentaal en Maatschappelijk contract	Richt zich op het versterken van de samenwerking tussen het bedrijfsleven en Defensie om de operationele gereedheid te vergroten. Dit gebeurt door middel van een praktische, hands-on benadering waarbij verschillende groepen samenwerken om problemen op te lossen, wat bijdraagt aan wederzijdse ontwikkeling, groei en vertrouwen.	39
35. Public-Private aanpak voorbereiding en aanpak rampen en ontwrichting	Dit idee richt zich op het versterken van de publiek-private samenwerking ter voorbereiding op rampen en crises. Dit vereist een duidelijke prioriteitstelling vanuit de publieke sector, waarna private sectoren kunnen aansluiten. Een crisisinstituut kan dit proces faciliteren en coördineren. Door ervaren vrijwilligers, zoals senioren met een achtergrond in veiligheid, in te zetten en prioriteit te geven aan de publieke sector, kunnen we de inzet van mensen en middelen effectief afstemmen.	44
36. Executiekracht op Nationale Weerbaarheid	Door een gezamenlijke agenda tussen het bedrijfsleven en de overheid te creëren, kunnen onnodige regels tijdelijk gepauzeerd worden en de besluitvorming versneld. Deze samenwerking versterkt de executiekracht en zorgt ervoor dat essentiële processen sneller worden gerealiseerd. Het beperken van risico's en het garanderen van de continuïteit van de economie draagt bij aan een meer veerkrachtige samenleving, zelfs in tijden van crisis.	31
37. Weerbare processen: herontwerp 10 key processes voor militair-civiele samenwerking	Betere militaire-civiele samenwerking zodat in crisissituaties de mobilisatie van reservisten snel en effectief verloopt, met als voorbeeld het binnenhalen van een reservist binnen drie maanden. Door deze processen standaard te maken, kunnen vitale processen snel blijven draaien, zelfs in crisisomstandigheden, en zijn alle betrokkenen voorbereid en weten ze precies wat ze moeten doen. Het resultaat is een snellere en effectievere respons op crises.	47